

Xulosa: Arab tilidan ingliz tiliga o‘zlashgan so‘zlar ingliz tilining leksik boyligining muhim qismini tashkil etadi. Ushbu o‘zlashmalar tarixiy, madaniy va ilmiy aloqalar natijasida shakllangan bo‘lib, ular ingliz tilining rivojlanishida muhim rol o‘ynaydi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, arab tilidan o‘zlashgan leksik birliklar turli sohalarni qamrab oladi va zamonaviy ingliz tilida keng qo‘llaniladi. Ularning fonetik va semantik o‘zgarishlari til o‘zlashuvi jarayonining tabiiy natijasidir.

Arab tilidan ingliz tiliga o‘zlashgan so‘zlarni leksik-semantik jihatdan o‘rganish til tarixini, madaniy aloqalarni va ilmiy terminologiyani shakllanish jarayonini chuqurroq anglash imkonini beradi. Kelajakda ushbu yo‘nalishda yanada kengroq va chuqur ilmiy tadqiqotlar olib borish tilshunoslik fanining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Yuldasheva, S., & Abdupattayeva, Z. (2023). Til — insoniyatning eng muhim aloqa vositasi. *World of Science: Journal on Modern Research Methodologies*, 2(5), 105–108-betlar.
2. Maxmudova, M. S. (2023). Arab tilidan ingliz tiliga o‘zlashgan so‘zlarning leksik-semantik tahlili. *World of Science: Journal on Modern Research Methodologies*, 2(5), 114–117-betlar.
3. Cannon, G. (1994). *The Arabic Contributions to the English Language: A Historical Dictionary*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
4. Versteegh, K. (2001). *The Arabic Language*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

**XORIJIY TIL DARSLARIDA LATIFALAR ORQALI
MADANIYATLARARO KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISH**

**Mirabdullayeva Zulfiya Olimjonovna
G‘arb tillari kafedrasida katta o‘qituvchisi,
Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti**

Annotatsiya: Mazkur maqolada xorijiy til darslarida latifalardan foydalanish orqali talabalarda madaniyatlararo kompetensiyani shakllantirish masalasi yoritiladi. Tadqiqotda latifalarning didaktik va lingvokulturologik xususiyatlari tahlil qilinib, ularning til o‘rgatish jarayonidagi o‘rni asoslab beriladi. Shuningdek, latifalar yordamida talabalar nafaqat til birliklarini, balki o‘rganilayotgan tilga xos bo‘lgan madaniy qadriyatlar, urf-odatlar va mentalitetni ham o‘zlashtirishi mumkinligi ko‘rsatib o‘tiladi. Maqolada xorijiy til darslarida latifalardan foydalanishning samarali usullari hamda ularning talabalarning kommunikativ va madaniyatlararo kompetensiyalarini rivojlantirishdagi ahamiyati misollar asosida ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: *xorijiy til va innovatsion yondashuv, latifa, madaniyatlararo kompetensiya, kommunikativ kompetensiya, ta’lim metodlari, madaniyat.*

Abstract: This article discusses the formation of intercultural competence among students through the use of jokes (anecdotes) in foreign language classes. The study analyzes the didactic and linguocultural features of jokes and substantiates their role in the process of language teaching. It is shown that through jokes students can acquire not only linguistic units but also cultural values, traditions, and mentality specific to the target language. The article also highlights effective methods of using jokes in foreign language teaching and reveals their significance in developing students’ communicative and intercultural competences based on practical examples.

Keywords: *foreign language, innovative approach, jokes (anecdotes), intercultural competence, communicative competence, teaching methods, culture*

Аннотация: В данной статье рассматривается формирование межкультурной компетенции у студентов посредством использования анекдотов на занятиях по иностранному языку. В исследовании анализируются дидактические и лингвокультурологические особенности анекдотов, а также обосновывается их роль в процессе обучения языку. Показано, что с помощью анекдотов студенты усваивают не только языковые единицы, но и культурные ценности, традиции и менталитет изучаемого языка. В статье также раскрываются эффективные методы использования анекдотов в обучении иностранным языкам и их значение в развитии коммуникативной и межкультурной компетенций студентов на основе примеров.

Ключевые слова: *иностраный язык, инновационный подход, анекдот, межкультурная компетенция, коммуникативная компетенция, методы обучения, культура*

Kirish qismi: Hozirgi globalashuv sharoitida xorijiy tillarni o‘rganish nafaqat lingvistik bilimlarni egallash, balki turli madaniyatlarni anglash va ular bilan samarali muloqot qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishni ham talab etadi. Shu jihatdan, xorijiy til ta’limida madaniyatlararo kompetensiyani shakllantirish dolzarb pedagogik masalalardan biri hisoblanadi. Mazkur kompetensiya talabalarining boshqa madaniyat vakillari bilan samarali va to‘g‘ri muloqot qilish, ularning qadriyatlarini va mentalitetini tushunish qobiliyatini ifodalaydi.

Zamonaviy til o‘qitish metodikasida til va madaniyatning uzviy bog‘liqligi alohida e’tirof etiladi. Til – bu muayyan xalqning tarixiy tajribasi, urf-odatlarini va dunyoqarashini aks ettiruvchi ijtimoiy hodisa sifatida qaraladi. Shu sababli xorijiy tilni o‘qitishda faqat grammatik va leksik bilimlarni berish bilan cheklanib qolmasdan, balki madaniy kontekstni ham o‘rgatish zarurati yuzaga keladi.

Ushbu jarayonda innovatsion va interaktiv metodlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, latifalardan foydalanish xorijiy tilni o‘qitishda samarali vositalardan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda. Latifalar qisqa, mazmunan boy va ko‘pincha muayyan madaniy kontekstni o‘zida mujassam etgan matnlar bo‘lib, ular orqali talabalar nafaqat til birliklarini, balki o‘rganilayotgan tilga xos bo‘lgan madaniy xususiyatlarni ham o‘zlashtiradilar.

Bugungi kunda Toshkent davlat sharqshunoslik universitetida xorijiy tillarni o‘qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, jumladan, interaktiv va kommunikativ metodlardan keng foydalanilmoqda. Mazkur ta’lim muassasasida olib borilayotgan dars jarayonlarida latifalardan foydalanish talabalarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshirish, ularning nutqiy faolligini rivojlantirish hamda madaniyatlararo kompetensiyasini shakllantirishda samarali vosita sifatida xizmat qilmoqda. Latifalar asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar talabalar tomonidan o‘rganilayotgan tilning lingvokulturologik jihatlarini chuqurroq anglashga yordam beradi. Bu esa o‘z navbatida ularning nafaqat til bilimi, balki madaniyatlararo muloqot qilish qobiliyatini ham rivojlantiradi.

Shu bois mazkur maqolada Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti misolida xorijiy til darslarida latifalardan foydalanish orqali talabalarda madaniyatlararo kompetensiyani shakllantirishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilinadi.

Adabiyotlar metodologiyasi: Mazkur tadqiqotning metodologik asosini xorijiy til o‘qitish va madaniyatlararo kompetensiyaga oid o‘zbek hamda Yevropa olimlarining ilmiy ishlari tashkil etadi. Yevropa tadqiqotchilaridan M.Byram tomonidan ishlab chiqilgan madaniyatlararo kommunikativ kompetensiya modeli til o‘rganishda madaniy bilim va ko‘nikmalarning muhimligini asoslaydi. C. Kramsh esa til va madaniyatning uzviy bog‘liqligini ta’kidlab, ularni birgalikda o‘qitish zarurligini ko‘rsatadi. Canale va Swain tomonidan ilgari surilgan kommunikativ yondashuv nazariyasi mazkur tadqiqotda asosiy metodik yo‘nalish sifatida qo‘llanildi. S.Attardo va V. Raskinlarning humor nazariyalari latifalarning lingvistik va semantik xususiyatlarini izohlashda muhim metodologik asos bo‘lib xizmat qildi.

O‘zbek olimlaridan J.Jalolov xorijiy til o‘qitishda kommunikativ yondashuvning ahamiyatini yoritadi, Sh.Safarov esa lingvokulturologik yondashuv asosida til va madaniyat o‘rtasidagi bog‘liqlikni ilmiy jihatdan asoslaydi. N.Mahmudov tadqiqotlarida tilning madaniy funksiyasi va uning ta’lim jarayonidagi o‘rni alohida ta’kidlanadi.

Tadqiqotda kommunikativ va lingvokulturologik yondashuvlar, shuningdek, qiyosiy-tahliliy va kuzatish metodlaridan foydalanildi. Ushbu yondashuvlar xorijiy til darslarida latifalar orqali madaniyatlararo kompetensiyani shakllantirishni ilmiy jihatdan asoslashga xizmat qildi.

Tahlillar qismi: Mazkur tadqiqot doirasida xorijiy til darslarida latifalardan foydalanish orqali talabalarda madaniyatlararo kompetensiyani shakllantirish jarayoni tahlil qilindi. Tadqiqot Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti talabalari ishtirokida olib borildi va dars jarayonlarida latifalarga asoslangan interaktiv metodlar qo‘llanildi.

Tahlil natijalari shuni ko‘rsatdiki, latifalar til o‘rgatishda nafaqat lingvistik vosita, balki madaniy axborot tashuvchisi sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, ingliz tilidagi quyidagi latifa asosida olib borilgan mashg‘ulotlar talabalar tomonidan katta qiziqish bilan qabul qilindi:

“Why don’t scientists trust atoms? Because they make up everything.”

Mazkur latifa asosida talabalar “*make up*” iborasining ko‘p ma’noiligini anglab, ingliz tilidagi so‘z o‘yinlari (pun) fenomeni bilan tanishdilar. Tahlil davomida aniqlanishicha, bunday latifalar orqali talabalar tilning yashirin semantik qatlamlarini tushunishga intiladi va bu jarayon ularning kognitiv faolligini oshiradi.

Rus tilidagi latifa asosida olib borilgan mashg‘ulotlarda esa madaniy stereotiplar va kinoya elementlari o‘rganildi:

– *Ты где был?*

– *В библиотеке.*

– *А почему от тебя пахнет пивом?*

– *А что, книги сейчас не читают?*

Ushbu latifa orqali talabalar yashirin ma’noni aniqlash, ijtimoiy kinoyani tushunish hamda uni izohlash ko‘nikmalarini rivojlantirdi. Natijada, talabalar nafaqat til birliklarini, balki jamiyatga xos bo‘lgan qarashlarni ham anglashga erishdi.

Bundan tashqari, sharq tillariga oid latifalar asosida o‘tkazilgan darslarda talabalar o‘rganilayotgan madaniyatning o‘ziga xos jihatlari, jumladan, intizom, hurmat va ijtimoiy me’yorlar bilan tanishdi. Bu esa ularning madaniyatlararo tafakkurini kengaytirishga xizmat qildi.

Masalan, ingliz tilidagi “*Why did the student eat his homework? Because the teacher said it was a piece of cake*” latifasi idiomatik iboraga asoslangan bo‘lib, “*a piece of cake*” iborasi “*juda oson ish*” degan ma’noni anglatadi. Latifada esa ushbu ibora to‘g‘ridan-to‘g‘ri ma’noda tushunilib, kulgili vaziyat yuzaga keladi. Ushbu misol orqali talabalar ko‘chma va to‘g‘ri ma’nolarni farqlashni o‘rganadi hamda ingliz tiliga xos idiomatik ifodalar bilan tanishadi.

Yana bir ingliz tilidagi latifa – “*Why don’t we tell secrets on a farm? Because the potatoes have eyes and the corn has ears*” – metaforik ifodalarga asoslangan. Bu yerda “*eyes*” va “*ears*” so‘zlari ko‘chma ma’noda qo‘llanilib, yashirin ma’no hosil qiladi. Talabalar bunday latifalar orqali obrazli fikrlashni rivojlantiradi va tilning madaniy xususiyatlarini anglaydi.

O‘zbek tilidagi latifalar ham talabalarning madaniy tafakkurini rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi.

Masalan, “*O‘qituvchi: Nega kech qolding?*”

Talaba: *Ustoz, tushimda darsga kelgandim.*

O‘qituvchi: *Unda nega uyg‘onmading?*

Talaba: *U yerda ham kech qolibman*” latifasi mubolag‘a va absurd vaziyat asosida qurilgan bo‘lib, talabalar orasida keng tarqalgan hazil uslubini aks ettiradi. Bu esa milliy mentalitetni tushunishga yordam beradi.

Shuningdek, “*Teacher: If you had 10 apples and I took away 5, what would you have?*”

Student: *A problem with you, teacher*” latifasi kutilmagan javob asosida qurilgan bo‘lib, talabalar kreativ fikrlash va erkin muloqot qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Bu kabi latifalar pragmatik kompetensiyani shakllantirishda samarali vosita hisoblanadi.

Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, latifalardan foydalanish jarayonida talabalar quyidagi ko‘nikmalarga ega bo‘ladi: til birliklarini kontekstda tushunish; yashirin ma‘no va kinoyani anglash; madaniy farqlarni aniqlash va taqqoslash; o‘z fikrini erkin va mantiqiy ifodalash. Dars jarayonida latifalarni muhokama qilish, izohlash va qayta hikoya qilish kabi faoliyatlar talabalarning nutqiy faolligini sezilarli darajada oshirdi. Talabalar darsda faol ishtirok etib, o‘zaro muloqotga kirishdi, bu esa kommunikativ kompetensiyaning rivojlanishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatdi.

Kuzatishlar natijasida aniqlanishicha, latifalardan foydalanilgan darslarda talabalar mavzuni tezroq o‘zlashtiradi va o‘rganilgan materialni uzoqroq vaqt eslab qoladi. Buning asosiy sababi sifatida latifalarning emotsional va qiziqarli xarakterga ega ekanligi ko‘rsatildi.

Umuman olganda, Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti tajribasi asosida olib borilgan tahlillar latifalardan foydalanish xorijiy til darslarida madaniyatlararo kompetensiyani shakllantirishda samarali metod ekanligini tasdiqlaydi. Bu metod talabalarni nafaqat tilni o‘rganishga, balki boshqa madaniyatni tushunishga ham undaydi.

Natijalar qismi: Olib borilgan tadqiqot natijalari xorijiy til darslarida latifalardan foydalanish talabalarda madaniyatlararo kompetensiyani shakllantirishda samarali metod ekanligini ko‘rsatdi. Tadqiqot Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti talabalari ishtirokida amalga oshirilib, latifalarga asoslangan dars mashg‘ulotlarining samaradorligi kuzatildi.

Natijalar shuni ko‘rsatdiki, latifalardan foydalanilgan darslarda talabalar faolligi an‘anaviy darslarga nisbatan sezilarli darajada oshdi. Talabalar dars jarayonida faol ishtirok etib, latifalarni tushunish, izohlash va muhokama qilishda yuqori qiziqish bildirdi. Bu esa ularning kommunikativ kompetensiyasining rivojlanishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatdi. Latifalar asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar davomida talabalar: yangi leksik birliklarni tezroq o‘zlashtirdi; ko‘p ma‘noli so‘zlar va iboralarni kontekstda tushunishga erishdi; madaniy xususiyatlarni anglash va taqqoslash ko‘nikmalarini rivojlantirdi.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, latifalardan foydalanish talabalarning emotsional faolligini oshirib, o‘rganilayotgan materialni uzoq muddatli xotirada saqlashga yordam berdi. Ayniqsa, humor elementlari mavjud bo‘lgan materiallar talabalar tomonidan osonroq qabul qilinishi va eslab qolinishi aniqlandi.

Bundan tashqari, talabalar o‘rtasida o‘tkazilgan kuzatish va suhbatlar shuni ko‘rsatdiki, latifalar orqali o‘rganilgan materiallar an‘anaviy usullarga qaraganda ko‘proq esda qoladi va amaliy nutqda faolroq qo‘llaniladi. Talabalar o‘z fikrlarini erkin ifodalashga, madaniy farqlarni tushuntirishga va taqqoslashga intildi.

Umuman olganda, Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti tajribasi asosida olingan natijalar latifalardan foydalanish xorijiy til darslarida: ta‘lim samaradorligini oshirish; talabalar motivatsiyasini kuchaytirish; madaniyatlararo kompetensiyani shakllantirish uchun muhim didaktik vosita ekanligini tasdiqlaydi.

Xulosa qismi: Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, xorijiy til darslarida latifalardan foydalanish talabalarda nafaqat lingvistik bilimlarni shakllantirish, balki madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirishda ham muhim

ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy ta‘lim jarayonida til va madaniyatning uzviy bog‘liqligi e‘tiborga olinishi zarur bo‘lib, latifalar ushbu ikki omilni uyg‘unlashtiruvchi samarali didaktik vosita sifatida namoyon bo‘ladi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, latifalar asosida tashkil etilgan darslar talabalar faolligini oshiradi, ularning darsga bo‘lgan qiziqishini kuchaytiradi hamda erkin muloqot qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Latifalar orqali talabalar til birliklarini tabiiy kontekstda o‘rganadi, yashirin ma‘no va kinoyani tushunishga harakat qiladi hamda o‘rganilayotgan til madaniyatining o‘ziga xos jihatlarini anglaydi. Latifalar madaniy tafovutlarni aniqlash va taqqoslash imkonini berib, talabalarda bag‘rikenglik, hurmat va ochiqlik kabi sifatlarning shakllanishiga xizmat qiladi. Bu esa ularning real kommunikativ vaziyatlarda samarali ishtirok etishiga zamin yaratadi.

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti tajribasi asosida olib borilgan tadqiqot natijalari latifalardan foydalanish xorijiy til ta‘limida innovatsion va samarali metod ekanligini tasdiqladi. Mazkur metod nafaqat ta‘lim samaradorligini oshiradi, balki talabalarining madaniyatlararo kompetensiyasini rivojlantirishda ham muhim rol o‘ynaydi.

Xulosa qilib aytganda, xorijiy til darslarida latifalardan maqsadli va tizimli foydalanish talabalarining til o‘rganish jarayonini yanada samarali, qiziqarli va mazmunli qiladi hamda ularni global kommunikativ muhitga tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Byram M. Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. – Clevedon: Multilingual Matters, 1997. – 124 p.
2. Kramsch C. Context and Culture in Language Teaching. – Oxford: Oxford University Press, 1993. – 295 p.
3. Жалолов Ж. Ж. Чет тил ўқитиш методикаси. – Тошкент: Ўқитувчи, 2012. – 256 б.
4. Сафаров Ш. Лингвокультуроология асослари. – Тошкент: Фан, 2006. – 180 б.
5. Mirabdullayeva Zulfiya Olimjonovna, ANALYSIS OF ANECDOTES IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES , European International Journal of Philological Sciences: Vol. 3 No. 05 (2023): Volume - III Issue - V
6. Mirabdullayeva Zulfiya Olimjonovna. COMPOSITIONAL AND STRUCTURAL CHARACTERISTICS OF THE ANECDOTES. (2023). *European International Journal of Philological Sciences*, 3(05), 45-47. <https://inlibrary.uz/index.php/eijps/article/view/22938>
7. Mirabdullaeva Z. O. SEMANTIC TRANSFORMATIONS AND THE USE OF PHRASEOLOGICAL UNITS IN ANECDOTES //SHOKH LIBRARY. – 2025. – T. 1. – №. 12.